

7

Vragenuur

Vragen van het lid Jasper van Dijk aan de minister van Defensie over het bericht "Pentagon legt vluchten met JSF stil".

De heer **Jasper van Dijk** (SP):

Voorzitter. Ik wil het hebben over een hoofdpijndossier: de Joint Strike Fighter, de straaljager waar al meer dan tien jaar over wordt gediscussieerd, omdat geen enkel kabinet ermee wil stoppen. Het begon met Kok in Paars II en nu zijn wij al bij Rutte II en dat terwijl de Joint Strike Fighter synoniem staat voor problemen. Aan de lopende band is sprake van technische gebreken met als gevolg vertragingen, nu al vijf jaar, en kostenstijgingen. Toch wordt er nog altijd 4,5 miljard euro voor dit toestel vrijgemaakt. Hoelang gaat de regering door met deze gekkigheid? Het land is in crisis. Overall wordt bezuinigd. Niemand is veilig. Ook de krijgsmacht zelf dreigt te bezwijken onder dit prestigeproject, maar de JSF gaat gewoon door. Dat kun je niet menen!

Vanwege de enorme kosten kwam het Clingendael-Instituut tot de volgende conclusie: ofwel kiest de minister voor een krijgsmacht zonder JSF, ofwel kiest de minister voor de JSF zonder krijgsmacht. De minister mag het zeggen. Ik hoor het graag.

De JSF is een molensteen om de nek van de belastingbetaler. Stop ermee! Het laatste nieuws van vorige week: er zit een scheur in het toestel. Alle testtoestellen zijn aan de grond gezet. Nu moet ik denken aan de Fyra. Die viel ook uit elkaar. De JSF is een vliegende Fyra. Er is één verschil: dit voertuig hebben wij nog niet gekocht. Minister, wees verstandig. Zie af van dit onding. Bespaar uzelf een parlementaire enquête. Is de minister bereid om te stoppen met de JSF? Is zij vervolgens bereid om een nieuwe, eerlijke, open kandidatenvergelijking te doen naar de beschikbare toestellen?

Minister **Hennis-Plasschaert**:

Voorzitter. Het Pentagon heeft afgelopen vrijdag inderdaad als voorzorgsmaatregel de testvlucht met de F-35 opgeschort, nadat bij een routinecontrole een scheurtje in een turbineblad werd ontdekt. Onderzoek moet uitwijzen hoe die scheur is ontstaan. Ik hecht eraan om te zeggen dat na het constateren van een niet in de onderhoudsboeken beschreven mankement, het uit voorzorg aan de grond zetten een standaardprocedure is, zowel in de militaire als in de civiele luchtvaart. In dit geval werd er een scheurtje ontdekt dat groter is dan toegestaan. Een ander recent voorbeeld in de civiele luchtvaart is de Boeing 787 Dreamliner. Die werd aan de grond gezet nadat er problemen werden geconstateerd met de accu's. Feit is dat de F-35 op dit moment nog in ontwikkeling is. Het betreft een testfase, waardoor we relatief vaker geconfronteerd worden met het uit voorzorg aan de grond houden van toestellen totdat duidelijk is of het een incident betreft. Dat wilde ik opmerken over de beslissing van het Pentagon.

Wij hebben al vele malen van gedachten gewisseld over de vervanging van de F-16. Ik zeg uit mijn hoofd dat

wij op 3 april weer een algemeen overleg over de vervanging van de F-16 hebben. Het kabinet is bezig met het opstellen van een visie over de toekomst van de krijgsmacht. Daarna wordt ook bepaald wat wenselijk is, welke capaciteiten daarbij horen en worden inzetbaarheidsdoelstellingen geformuleerd. Dat alles koppelen we aan het beschikbare budget en daaruit zullen heel logische keuzes voor bepaalde wapensystemen voortvloeien. Een van die keuzes betreft de vervanging van de F-16. Ik heb de Kamer hierover al verschillende keren geïnformeerd. Conform het regeerakkoord wordt de Kamer voor het einde van 2013, of in ieder geval voor de behandeling van de begroting in het najaar, op de hoogte gesteld.

De heer **Jasper van Dijk** (SP):

Hier was ik al bang voor; de minister schuift het antwoord een beetje van zich af en zegt: u hoort nog van mij en het komt allemaal wel goed. Maar misschien kan de minister dit vragenuur serieus nemen en zeggen: het onderwerp speelt nu, het is een actueel onderwerp en de JSF staat er niet goed voor. Misschien kan zij zeggen: de JSF is een molensteen om de nek van de Nederlandse belastingbetaler en daarom grijp ik als minister de kans om het besluit te herzien omdat sprake is van voortschrijdend inzicht. Minister, u hebt al zo veel informatie. U zei terecht dat we er al zo vaak over gesproken hebben. Er zijn nieuwe feiten, er zijn kostenstijgingen. De testfase kost 50 miljoen euro in plaats van 25 miljoen. Andere landen kijken ook naar andere toestellen, dus waarom neemt u niet de ruimte om te zeggen: er is sprake van voortschrijdend inzicht en daarom sta ik open voor de aankoop van een ander toestel? Dat zou van moed getuigen.

Minister **Hennis-Plasschaert**:

Ik neem het vragenuur in de Kamer zeer serieus. Ik heb al eerder aangegeven dat de keuzes voor de aanschaf van bepaalde wapensystemen zullen voortvloeien uit de visie die wordt opgesteld. Bepaalde keuzes die gemaakt moeten worden, worden immers aan het beschikbare budget gekoppeld. Daartoe behoort ook de vervanging van de F-16. Ik loop echter niet vooruit op de naam van de vervanger van de F-16.

De heer **Jasper van Dijk** (SP):

De minister kiest er tot mijn spijt voor om nu geen antwoord te geven. Misschien mag ik dezelfde vraag aan de Partij van de Arbeid stellen, met wie ik vorig jaar een motie heb ingediend om te stoppen met dit toestel, de JSF. Die motie is aangenomen en daarom vraag ik de minister ook hoe het met haar respect voor de democratie zit. En wat is haar reactie op het rapport van Clingendael, waarin wordt gesteld dat de JSF in drie van de vier beschreven varianten onnodig en onwenselijk is? Gezien de enorme bezuinigingen die nu bij Defensie plaatsvinden, is het eigenlijk ondenkbaar dat je nog aan zo'n enorm project begint. Kortom, minister, u kunt echt een held zijn door te zeggen: we zien ervan af. Grijp die kans.

Minister **Hennis-Plasschaert**:

Volgens mij val ik in herhaling als ik zeg dat het kabinet als volgt een besluit neemt. Eerst komt er een visie, daarna worden de benodigde capaciteiten in kaart gebracht, die worden gekoppeld aan het beschikbare budget en daaruit vloeien de keuzes voor wapensystemen, waaronder de vervanging van de F-16, voort. U weet het maar al

Hennis-Plasschaert

het goed en u wordt, conform eerdere afspraken, voor de begrotingsbehandeling in het najaar geïnformeerd.

De heer **Jasper van Dijk** (SP):

Dit antwoord is buitengewoon nietszeggend. Krijg ik nog een reactie op het rapport van Clingendael?

Minister **Hennis-Plasschaert**:

Ik heb het rapport van Clingendael natuurlijk grondig bestudeerd en dat wordt meegenomen in het opstellen van de visie.

Mevrouw **Hachchi** (D66):

De minister geeft aan dat ze vaker met de Kamer over dit onderwerp gesproken heeft. Laat duidelijk zijn dat wij nog niet over de inhoud hebben gesproken. De minister komt iedere keer met hetzelfde antwoord, namelijk dat er een visie komt. Wij kijken allemaal uit naar die visie. Ook al geeft de minister iedere keer een procedureel antwoord, wil ik graag weten wat zij zelf vindt. Ik wijs bijvoorbeeld op de kandidatenvergelijking die Canada gaat uitvoeren. Vindt de minister dat zo'n vergelijking ook zeker voor Nederland van toepassing is?

Minister **Hennis-Plasschaert**:

Canada gaat voor het eerst een kandidaatsvergelijking doen. Dat heeft men daar nog niet eerder gedaan. Nederland heeft in 2001 een uitvoerige kandidaatsvergelijking uitgevoerd, en herhaald in 2008. Als het gaat om een definitieve keuze voor de wapensystemen zal er natuurlijk een actualisatie plaatsvinden, maar er zijn grondige kandidaatsvergelijkingen uitgevoerd in Nederland.

Mevrouw **Eijsink** (PvdA):

In 2008 hadden we het nog over het beste toestel voor de beste prijs. Dat heb ik al heel lang niemand meer horen zeggen, maar dat terzijde. Nederland heeft een eerste testtoestel dat gedurende zes maanden, tot eind maart, voor negen ton in de opslag staat omdat het niet vliegt. Wat betekent de huidige situatie, namelijk de gebreken aan de motor en de sensoren, voor de opleiding van het Nederlandse personeel op dit moment in Fort Worth?

Minister **Hennis-Plasschaert**:

De realiteit is dat ik de gevolgen van het aan de grond staan naar aanleiding van het geconstateerde gebrek, namelijk het scheurtje, nog niet kan koppelen aan eventuele gevolgen voor het testprogramma. Op 4 maart zal daar, zo hoop ik, meer duidelijkheid over zijn en dan kan ik de Kamer nader informeren. Dat zal ik zeker doen in het AO van 3 april.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Er werd al een vergelijking getrokken met de Fyra. Ik hoop niet dat dit betekent dat Nederland straks naast ALDI-treinen ook een ALDI-vliegtuig krijgt. De minister verwijst iedere keer naar de visie die in het voorjaar zal worden gepresenteerd. Als zij die visie presenteert, wil zij dan ook expliciet ingaan op de rol van de JSF daarin? Kan zij een heel duidelijke argumentatie geven of dat toestel al dan niet gebruikt gaat worden?

Minister **Hennis-Plasschaert**:

Heel graag. De visie, zoals aangekondigd in het regeerakkoord, wordt op dit moment uitgewerkt. Ik kan alleen herhalen wat ik al eerder heb gezegd. In die visie zullen de

militaire capaciteiten in kaart worden gebracht. Die worden vervolgens gekoppeld aan het beschikbare budget. Een logisch gevolg daarvan is dat er concrete keuzes voor wapensystemen worden gemaakt. Bij één wapensysteem gaat het om de vervanging van de F-16. Voor de behandeling van de begroting in het komende najaar zal de Kamer volledige duidelijkheid hebben.

De **voorzitter**:

Daarmee zijn wij aan het eind gekomen van het mondiale vragenuur. Ik dank de minister voor haar komst naar de Kamer. Ze blijft nog even hier voor de stemmingen van zo dadelijk.